

Till finansutskottet

Finansutskottet har den 15 april 1998 beslutat bereda övriga utskott tillfälle att yttra sig över 1998 års ekonomiska vårproposition (prop. 1997/98:150) bl.a. i vad avser tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1998 jämte motioner, i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde.

Utbildningsutskottet går i det följande in på propositionens yrkanden 5 och 8 (båda delvis), 12, 22–24 samt 49 (delvis). Vidare behandlas i yttrandet vissa yrkanden i partimotionerna 1997/98:Fi18 (c), Fi19 (fp), Fi20 (v) och Fi56 (mp) samt motionerna 1997/98:Fi26 (m) yrkandena 6 och 7 och Fi39 (s).

Utgiftsområde 15 Studiestöd

Ändrade anslagsbelopp

För att finansiera en förstärkning av anslaget C 3 *Centrala studiestödsnämnden*, som tillhör utgiftsområde 16, föreslår regeringen minskningar av två anslag inom utgiftsområde 15, nämligen dels anslaget A 3 *Vuxenstudiestöd m.m.* (–27 500 000 kr), dels anslaget A 7 *Särskilt vuxenstudiestöd till studerande vid vissa naturvetenskapliga och tekniska utbildningar* (–32 500 000 kr). Om minskningen på det sistnämnda anslaget skriver regeringen att antalet studerande i det slaget av utbildning antas bli något lägre än planerat under budgetåret 1998.

Vänsterpartiet yrkar i motion 1997/98:Fi20 avslag på förslaget att minska anslaget A 7 (yrk. 32). Möjligheten att få detta s.k. NT-Svux är viktigt för rekryteringen till naturvetenskaplig och teknisk utbildning, hävdar motionärerna och menar att man därför skall öka rekryteringsansträngningarna i stället för att minska anslaget.

Vänsterpartiet anser också att rätten till timersättning vid deltagande i svenskundervisning för invandrare (sfi) bör återinföras (yrk. 33). Timersättning har fram till 1998 lämnats till deltagare i sfi som förlorar arbetsinkomst eller arbetslöshetsersättning när de deltar i utbildningen.

U t b i l d n i n g s u t s k o t t e t gör följande bedömning.

Ändamålet med de av regeringen föreslagna minskningarna av anslag under utgiftsområde 15 är att finansiera en förstärkning av Centrala studiestödsnämnden (CSN). Denna förstärkning – som utskottet återkommer till i det följande – är utomordentligt angelägen. Utskottet har inhämtat att an-

slagsbeloppen under A 3 *Vuxenstudiestöd m.m.* och A 7 *Särskilt vuxenstudiestöd till studerande vid vissa naturvetenskapliga och tekniska utbildningar* i budgetpropositionen beräknats utifrån antaganden om att respektive studie-stödsform kommer att utnyttjas i betydligt större omfattning än vad som visat sig bli fallet under 1997 och hittills under 1998. De belopp som riksdagen i december 1997 anvisade på dessa anslag kommer alltså inte att gå åt för respektive ändamål. Utfallet för hela utgiftsområde 15 per den 31 december 1997 blev också ett anslagssparande på 1,3 miljarder kronor (prop. s. 125). Mot denna bakgrund anser utskottet att finansutskottet bör tillstyrka regeringens förslag till ändrade anslagsbelopp på tilläggsbudget för budgetåret 1997 under utgiftsområde 15. Motion 1997/98:Fi20 yrkande 32 bör således avslås.

Frågan om timersättning vid sfi behandlades av riksdagen i december 1997 (prop. 1997/98:1 utg.omr. 15, bet. UbU2, rskr. 110). Riksdagen beslutade då att avskaffa denna timersättning. I Vänsterpartiets motion förs det inte fram några nya skäl till att den skall återinföras. Utbildningsutskottet anser att finansutskottet bör avstyrka motion 1997/98:Fi20 yrkande 33.

Särskilt utbildningsbidrag och svuxa

Sedan den 1 juli 1997 finns ett nytt studiestöd för vuxna, kallat särskilt utbildningsbidrag (UBS). Det kan lämnas till arbetslösa personer i ålder mellan 25 och 55 år för studier under ett läsår på grundskolenivå eller gymnasieskolenivå. Under vissa förutsättningar kan UBS för studier på samma nivå också lämnas till den som har anställning men tar tjänstledigt för studierna. UBS är i sin helhet ett bidrag. Riksdagen godkände i december 1996 riktlinjerna för det särskilda utbildningsbidraget (prop. 1996/97:1 utg.omr. 15, bet. UbU2, rskr. 101).

Regeringen begär nu riksdagens godkännande av att UBS under tiden 1 juli 1998 till 30 juni 1999 skall kunna lämnas till arbetslösa även för ett andra studieår på de nämnda utbildningsnivåerna.

Den studiestödsform, utöver UBS, som vanligen används för studier inom Kunskapslyftet är särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa (svuxa). Enligt gällande bestämmelser i förordningen (1983:1031, ändr. 1986:394) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa kan sådant lämnas för studier på grundskolenivå samt för ett års studier på gymnasieskolenivå. Regeringen begär nu riksdagens godkännande av att svuxa skall kunna lämnas för två års studier på gymnasieskolenivå.

Båda förändringarna ryms enligt regeringens bedömning inom utgiftsområdets ramar. För tiden efter den 1 juli 1999 får frågan enligt regeringen prövas med hänsyn bl.a. till sysselsättningsläget.

I motion 1997/98:Fi39 (s) sägs att även de som har varit tjänstlediga för studier i Kunskapslyftet skulle ha stor glädje av att få möjlighet att söka UBS också för ett andra år. Motionärerna begär ett tillkännagivande till regeringen om detta.

U t b i l d n i n g s u t s k o t t e t ser det som angeläget att arbetslösa prioriteras när det särskilda utbildningsbidraget nu kan utökas. Med detta föreslår

Studier inom Kunskapslyftet under sommaren 1998

Regeringen meddelar i propositionen att kommunerna utöver tidigare fastställda ramar för Kunskapslyftet kommer att få täckning för gymnasial vuxenutbildning som anordnas under perioden 14 juni till 21 augusti 1998. Eleverna kommer att kunna få studiestöd i form av UBS, svuxa eller studiemedel för att delta i sådan utbildning. Eventuella medelsbehov som kan uppkomma till följd av verksamheten under sommaren avser regeringen att redovisa i tilläggsbudget hösten 1998.

Moderata samlingspartiet föreslår i motion 1997/98:Fi26 att riksdagen skall avslå regeringens förslag (yrk. 7).

Utbildningsutskottet konstaterar att regeringen inte har begärt riksdagens godkännande av de aktuella åtgärderna. Enligt utskottets mening är det värdefullt att deltagarna i Kunskapslyftet kan få möjlighet att utnyttja även sommaren för sina studier. Finansutskottet bör avstyrka motionsyrkandet.

Vissa lagändringar

Regeringen föreslår ändringar i kommunalskattelagen (1928:370), lagen (1962:381) om allmän försäkring och semesterlagen (1977:480), föranledda av dels att ersättning till vissa föräldrar som deltar i teckenspråksutbildning skall vara skattepliktig inkomst samt pensions- och semesterlönegrundande m.m., dels att timersättning vid sfi har avskaffats.

Vänsterpartiet föreslår i motion 1997/98:Fi20, i konsekvens med sitt förslag att timersättning vid sfi skall återinföras, att regeringen skall återkomma med förslag om sådan ändring i kommunalskattelagen att denna timersättning skall räknas som skattepliktig intäkt av tjänst (yrk. 34).

Utbildningsutskottet, som i det föregående har avstyrkt förslaget om att återinföra timersättningen vid sfi, anser att finansutskottet bör tillstyrka regeringens lagförslag och avslå motionsyrkandet. Den ersättning som utgår till föräldrar som deltar i teckenspråksutbildning består av dels ersättning för förlorad arbetsinkomst eller motsvarande, dels resekostnadsersättning. Utbildningsutskottet utgår från att resekostnadsersättningen inte skall medföra höjd skatt för föräldrarna.

Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Anslag till Centrala studiestödsnämnden

Kunskapslyftet och utbyggnaden av högskolan har medfört en kraftigt ökad belastning på Centrala studiestödsnämnden (CSN), som det senaste året har haft stora svårigheter att klara de uppsatta målen när det gäller både handläggningstider och myndighetens tillgänglighet. En särskild utredare tillsattes i december 1997 med uppdrag att göra en översyn av CSN (dir. 1997:143).

Hon lämnade i början av mars 1998 en delrapport till regeringen med förslag till omedelbara åtgärder för att säkerställa att CSN klarar höstterminen 1998 på ett tillfredsställande sätt.

Regeringen föreslår i propositionen att anslaget C 3 *Centrala studiestödsnämnden* tillförs 60 miljoner kronor på tilläggsbudget för 1998. Därutöver höjs expeditionsavgiften inom återbetalningsverksamheten, vilket enligt regeringen ger CSN en resursförstärkning under 1998 på 10 miljoner kronor. CSN bör vidare få möjlighet att finansiera systemutvecklingen inför omläggningen till ett nytt studiestödssystem år 2000. Regeringen meddelar också att den avser att återkomma angående frågan om CSN:s förvaltningsanslag.

Moderata samlingspartiet avvisar i motion 1997/98:Fi26 en ökning av expeditionsavgiften men biträder ökningen av anslaget med 60 miljoner kronor (yrk. 6). Folkpartiet avvisar i motion 1997/98:Ub19 också en höjning av expeditionsavgiften, men föreslår att anslaget till CSN i stället ökas med 10 miljoner kronor utöver regeringens förslag (yrk. 18 samt yrk. 21 i denna del). Vänsterpartiet föreslår i motion 1997/98:Fi20 att anslaget till CSN ökas med 50 miljoner kronor utöver regeringens förslag (yrk. 35). Motionärerna är medvetna om att regeringen i ett pressmeddelande har ställt i utsikt att CSN skall få tillgång till ytterligare 50 miljoner kronor under 1998, men de väljer att endast ta ställning till det som står i propositionen. Miljöpartiet, som avvisar både en höjning av expeditionsavgiften och finansiering av verksamheten via lån, föreslår i motion 1997/98:Fi56 att anslaget till CSN ökas med 70 miljoner kronor utöver regeringens förslag (yrk. 6 och 7). Det utökade anslaget finansieras i Miljöpartiets motion genom minskningar inom utgiftsområde 22 Kommunikationer.

U t s k o t t e t vill med anledning av regeringens förslag och motionsyrkandena anföra följande.

Den särskilda utredaren har i sin rapport i mars 1998 redovisat att CSN behöver ytterligare 120 miljoner kronor utöver vad som hittills har anvisats under 1998, för att klara av verksamheten under återstoden av året på ett tillfredsställande sätt. Av detta belopp avser 50 miljoner kronor investeringar och anpassningar i IT-systemet och 40 miljoner kronor en utökning av personalstyrkan som redan har genomförts (genom överbudgetering). Därtill föreslår hon 30 miljoner kronor för en ytterligare utökning av personalstyrkan vid de största CSN-kontoren, utveckling av ett informatörssystem och inrättande av särskilda telefon/informationskiosker vid högskolor eller i anslutning till andra utbildningsanordnare.

Investeringar finansieras numera genom lån i Riksgäldskontoret. Utskottet har under hand erfarit att regeringen avser att utöka CSN:s låneram för år 1998 med 50 miljoner kronor. Därmed tillgodoses enligt utskottets bedömning det av utredaren redovisade behovet när det gäller IT-systemet. Sedan nästan tio år gäller att CSN:s återbetalningsverksamhet helt skall finansieras genom avgifter (prop. 1988/89:100 bil. 10 s. 308). Avgifternas storlek bestäms av regeringen och anges i studiestödsförordningen (1973:418, ändr. i denna del 1993:870). Expeditionsavgiften debiteras i samband med avisering av hela årets återbetalningar, för vilka den första förfallodagen är den 28 februari. För år 1998 har den således redan debiterats med det hittills gällande beloppet. En höjning av expeditionsavgiften avseende år 1998 skulle

därför sannolikt medföra betydande administrativa kostnader. Utskottet har erfarit att regeringen avser att återkomma med förslag om att på annat sätt tillgodose CSN:s behov av ytterligare medel under 1998. Motionsyrkandena om avslag på avgiftshöjningen bör därmed anses vara tillgodosedda.

Regeringens förslag i vårpropositionen om anslagsökning för 1998 tillsammans med en utökning av CSN:s låneram motsvarar vad den särskilda utredaren föreslagit, så när som på 10 miljoner kronor. På den sistnämnda punkten avser regeringen, som nyss nämnts, att återkomma. Utskottet anser mot denna bakgrund att finansutskottet bör tillstyrka regeringens förslag i vårpropositionen och avstyrka motionerna 1997/98:Fi19 yrkandena 18 och 21 (i denna del), 1997/98:Fi20 yrkande 35, 1997/98:Fi26 yrkande 6 och 1997/98:Fi56 yrkandena 6 och 7.

Ändring av bemyndigande

Riksdagen gav i december 1997 regeringen begärt bemyndigande att under år 1998 låta staten ta på sig ekonomiska förpliktelser i samband med stöd till forskning som finansieras under verksamhetsområdet Nationella och internationella forskningsresurser som innebär åtaganden under åren 1999–2003 (prop. 1997/98:1 utg.omr.16 avsnitt 7.4, bet. UbU1, rskr. 108). Ett av de anslag som därvid berördes är D 18 *Medel för dyrbar vetenskaplig utrustning*. Anslaget disponeras av Forskningsrådsnämnden (FRN).

Sättet att finansiera investeringar i utrustning förändrades år 1998: dels utvecklades det s.k. HPD-rådet, och de medel som tidigare anvisats för rådet anvisades i stället under D 18, dels övergick man från direktavskrivning till finansiering genom lån i Riksgäldskontoret. FRN har sedermera givit regeringen ett reviderat underlag när det gäller behovet av bemyndiganden att göra åtaganden för kommande år. Regeringen föreslår nu att bemyndiganderamarna avseende anslaget D 18 ändras. Ändringarna innebär oförändrad ram för år 1999, något minskad ram för år 2000 och ökade ramar för de tre följande åren, jämfört med vad riksdagen tidigare beslutat. Totalt innebär det nya förslaget att bemyndiganderamarna ökas med 17 miljoner kronor.

U t s k o t t e t har ingenting att invända mot regeringens förslag och föreslår att finansutskottet tillstyrker det.

Statens fordran på Stiftelsen Sättra Brunn

Regeringen begär bemyndigande att efterge statens fordran på Stiftelsen Sättra Brunn om 12 513 000 kr med högst detta belopp.

Sättra Brunn har från mitten av 1700-talet till maj 1997 förvaltats som en del av Uppsala universitet. Därefter har den ombildats till en stiftelse som förvaltas av universitetet. Universitetet har före ombildningen tagit banklån för Sättra Brunns räkning för investeringar om 12,5 miljoner kronor. Stiftelsen har försatts i konkurs, i vilken den största fordran är den om 12,5 miljoner kronor som grundas på nämnda banklån. Genom att staten efterger fordran förbättras förutsättningarna för att i lämplig form fortsätta verksamheten och bevara en anläggning av kulturhistoriskt intresse, vilket regeringen finner önskvärt. Uppsala universitet – som fattade beslut om att ta banklånet –

bör enligt regeringens mening i den uppkomna situationen svara för de kostnader som följer av beslutet inom sina befintliga utgiftsramar.

Utbildningsutskottet har för sin del inget att invända mot regeringens förslag.

Omfördelning mellan utgiftsområdena 16 och 17

Vänsterpartiet föreslår i motion 1997/98:Fi20 en omfördelning av 50 miljoner kronor från utgiftsområde 16 till utgiftsområde 17 (yrk. 39). Motionärerna vill föra över medel för Kunskapslyftet från kommunerna till folkhögskolorna för fler utbildningsplatser där för arbetslösa.

Utbildningsutskottet anser att finansutskottet bör avstyrka yrkandet. Utbildningsutskottet har flera gånger tidigare pekat på att kommunerna kan och skall planera och anordna verksamheten inom Kunskapslyftet så att utbildningens inriktning och omfattning kan bestämmas med utgångspunkt i den studerandes önskemål, behov och förutsättningar. Det innebär bl.a. att kommunerna kan använda såväl folkhögskolor som studieförbund som anordnare av utbildning inom Kunskapslyftet. Så sker också. Därutöver har inom utgiftsområde 17 medel anvisats för 10 000 platser inom Kunskapslyftet vid folkhögskolorna. Dessa medel fördelas av Folkbildningsrådet. Utskottet är inte berett att förorda att en större del av resurserna för Kunskapslyftet överflyttas från kommunernas ansvar till Folkbildningsrådets.

Öronmärkning av extra statsbidrag till kommunerna

Folkpartiet föreslår i motion 1997/98:Fi19 att riksdagen skall besluta att "örönmärka" det extra statsbidraget till kommuner och landsting för budgetåret 1997 (yrk. 17). Motionärerna vill säkerställa att medlen används till vård, omsorg och skola.

Utbildningsutskottet vill med anledning av yrkandet anföra följande.

Regeringens förslag i vårpropositionen innebär att statsbidragen till kommuner och landsting höjs med ytterligare 4 miljarder kronor år 1998, utöver tidigare beslutade höjningar. Därigenom kan kommunernas kärnverksamheter förstärkas. När det gäller skolan presenterar regeringen ett tiopunktsprogram som anger riktlinjerna för den fortsatta utvecklingen. I detta ingår bl.a. att de nationella målen skall uppnås i alla skolor, att skolan skall öppnas mot arbetslivet och att eleverna skall nå förbättrade kunskaper i naturvetenskap, teknik och miljö. Det framgår av propositionen (s. 188) att regeringen kommer att intensifiera arbetet med uppföljning av den kommunala verksamheten och ekonomin, i syfte att förbättra underlaget för en samlad bedömning av måluppfyllelse och resursutnyttjande i den kommunala verksamheten.

Med hänvisning till det nu anförda föreslår utbildningsutskottet att finansutskottet avstyrker motionsyrkandet.

På utbildningsutskottets vägnar

Jan Björkman

I beslutet har deltagit: Jan Björkman (s), Bengt Silfverstrand (s), Eva Johansson (s), Agneta Lundberg (s), Andreas Carlgren (c), Torgny Danielsson (s), Ulf Melin (m), Ola Ström (fp), Tomas Eneroth (s), Britt-Marie Danestig (v), Majléne Westerlund Panke (s), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Gunnar Goude (mp), Inger Davidson (kd), Nils-Erik Söderqvist (s), Catharina Elmsäter-Svärd (m) och Tomas Högstöm (m).

Avvikande meningar

1. Ändrade anslagsbelopp m.m.

Britt-Marie Danestig (v) anför:

Inom utgiftsområde 15 anser jag att finansutskottet bör tillstyrka motion 1997/98:Fi20 yrkande 32 och avslå regeringens förslag att göra en besparing med 32,5 miljoner kronor på anslaget A 7 *Särskilt vuxenstudiestöd till studerande vid vissa naturvetenskapliga och tekniska utbildningar*. Rekryteringsbasen från gymnasieskolans naturvetenskapsprogram till naturvetenskapliga och tekniska högskolestudier är fortfarande, trots de ansträngningar som gjorts, mycket bräcklig. Antalet utbildningsplatser i högskolan på detta område har utökats för att tillgodose samhällets behov. Satsningen på NT-Svux och på basårsplatser har behövts och behövs fortfarande för att i någon mån rädda rekryteringssituationen. Om det visat sig svårt att rekrytera även till studier på dessa, relativt förmånliga villkor, borde man i stället för att dra in pengar anstränga sig att nå ut bättre med information till presumtiva sökande.

Vi i Vänsterpartiet anser fortfarande att timersättning bör kunna lämnas till invandrare som vill delta i sfi fastän de redan har fått arbete. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om anslag på 40 miljoner kronor för detta ändamål på tilläggsbudget för år 1998. Detta anser jag att finansutskottet bör föreslå riksdagen att med anledning av motion 1997/98:Fi20 yrkande 33 ge regeringen som sin mening till känna.

I konsekvens med min uppfattning om behovet av att återinföra timersättningen vid sfi anser jag att finansutskottet också bör föreslå riksdagen att med bifall till motion 1997/98:Fi20 yrkande 34 begära att regeringen återkommer med förslag om sådan ändring i kommunalskattelagen (1928:370) att timersättning vid sfi räknas som skattepliktig intäkt av tjänst.

Folkbildningen har tvingats till stora besparingar de senaste åren. Jag föreslår en omfördelning av medel till Kunskapslyftet med 50 miljoner kronor som bör överföras från utgiftsområde 16 till utgiftsområde 17 för att använ-

das i folkhögskolan till kurser för arbetslösa. Finansutskottet bör alltså tillstyrka motion 1997/98:Fi20 yrkande 39.

1997/98:UbU9y

2. Studier inom Kunskapslyftet under sommaren 1998

Ulf Melin, Hans Hjortzberg-Nordlund, Catharina Elmsäter-Svärd och Tomas Högström (alla m) anför:

Vi anser att regeringens åtgärd att ge kommunerna extra bidrag till kurser inom Kunskapslyftet under sommartid inte bör genomföras. Den är endast ett försök att förbättra arbetslöshetsstatistiken. Det är redan i dag möjligt att organisera utbildning vid sidan av traditionella terminer. Finansutskottet bör föreslå riksdagen att med anledning av motion 1997/98:Fi26 yrkande 7 som sin mening ge regeringen till känna vad vi här har sagt.

3. Expeditionsavgiften i CSN:s återbetalningsverksamhet

Ulf Melin (m), Ola Ström (fp), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Gunnar Goude (mp), Inger Davidson (kd), Catharina Elmsäter-Svärd (m) och Tomas Högström (m) anför:

Vi anser det inte rimligt att höja expeditionsavgiften i CSN:s återbetalningsverksamhet för att därmed delfinansiera en förstärkning av CSN:s förvaltningsanslag. Detta bör finansutskottet föreslå riksdagen att med bifall till motionerna 1997/98:Fi19 yrkande 18 och 1997/98:Fi56 yrkande 7 och med anledning av motion 1997/98:Fi26 yrkande 6 ge regeringen som sin mening till känna.

4. Anslag till Centrala studiestödsnämnden m.m.

Ola Ström (fp) anför:

Eftersom det enligt min mening inte är rimligt att belägga studielånstagare med höjda återbetalningsavgifter anser jag att anslaget C 3 *Centrala studiestödsnämnden* på tilläggsbudget för 1998 bör höjas med 10 miljoner kronor utöver vad regeringen har föreslagit. Finansutskottet bör föreslå riksdagen att besluta om en sådan höjning av anslaget och således bifalla motion 1997/98:Fi19 yrkande 21 i denna del.

De extra statsbidragen som nu föreslås måste användas till vård, omsorg och skola. Kommunerna skall vara skyldiga att kunna visa att de använder dem till just detta och inte något annat. Jag anser att finansutskottet bör tillstyrka motion 1997/98:Fi19 yrkande 17 om en sådan ”öronmärkning”.

5. Anslag till Centrala studiestödsnämnden

Gunnar Goude (mp) anför:

Jag anser att hela den nödvändiga förstärkningen av CSN:s verksamhet bör direktfinansieras genom anslag. Därför bör finansutskottet föreslå riksdagen att med bifall till motion 1997/98:Fi56 yrkande 6 på tilläggsbudget för år

1998 under anslaget C 3 *Centrala studiestödsnämnden* anvisa 120 miljoner kronor, dvs. 60 miljoner kronor utöver vad regeringen har föreslagit. 1997/98:UbU9y

Särskilt yttrande

Britt-Marie Danestig (v) anför:

Jag anser att regeringen i propositionen tydligt borde ha angivit att CSN kommer att få utökad låneram för investeringar i IT-systemet. Det är viktigt att partierna har förutsättningarna klara för sig när de skall utforma sina alternativ till regeringens förslag.